

יורדים רק כשחייבים

7. בראשית פרק יג פסוק א

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַגְּזָבָה:

8. יחי ראובן בראשית עמוד קלב

אחד ממפרשי התורה הראשונים פרש, שב"ארץ ישראל היה אברהם נוסע לאט לאט, כמו שכתוב: 'הלוך ונסוע', כי רצה לספוג לתוכו את קדושת הארץ, אבל ממצרים עלה במהירות כי פחד מתושבי הארץ שלא יעשו לו רע, וגם לא היה יכול לסבול טומאת מצרים ויברח"

9. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף נז עמוד ב

ועוצם עיניו מראות ברע – א"ר חייא בר אבא: זה שאין מסתכל (כשהוא הולך על שפת הנהר). בנשים בשעה שעומדות על הכביסה. היכי דמי? (למשתבח ביה קרא אס עולס עיניו למשמע שאס לא יעלם עיניו אינו לא לדיק ולא רשע.) אי דאיבא דרבא אחריתא (ולאזיל צהד), רשע הוא! (ואף על פי שעולס עיניו שלח היה לו לקרב אלל להחיק מן העצירה דקיימא לן חולין (דף מז:): החק מן הכיעור.) אי דליבא דרבא אחריתא, אנוס הוא! (אס מסתכל לך הליכתו ואונס רחמנא פטריה ולמה מזקיכו הכתוב להעלים עיניו למדמשתבח ביה קרא שמעינן לרביך לעלוס עיניו.) לעולם דליבא דרבא אחריתא, ואפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה (להטות עיניו ללד אחר והיינו למשתבח ביה קרא לאי אנים נפשיה חסיד הוא.)

לא מתקרבים בכל מחיר

10. בראשית פרק יג, י-יא

(י) וַיְהִי רִיב בֵּין רֵעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רֵעֵי מִקְנֵה לוֹט וְהַכְנַעֲנִי וְהַפְרָזִי אֲזַי שָׁבַב בְּאֶרֶץ: (יז) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט אַל תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רֵעֵי וּבֵין רֵעֵיךָ כִּי אֲנִישִׁים אֶזְנוּנוּ: (ט) הֲלֹא כָל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָדָה אִם מְעַלְי אִם הִשְׁמָאֵל וְאִימְנָה וְאִם הִימִין וְאִשְׁמְאִילָה:

11. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד ב

האוהב את שכיניו, והמקרב את קרוביו, והנושא את בת אחותו, והמלוה סלע לעני בשעת דחקו, עליו הכתוב אומר: אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני.

12. רש"י פרק יג פסוק ז

(ז) ויהי ריב – לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעים צהמתס צקות אחרים, ורועי אצרכ מוכיחים אותם על הגזל, והס אומרים נתנה הארץ לאצרכ, ולו אין יורש, ולוט יורש, ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני והפריזי אז יושב צארכ ולא זכה צה אצרכ עדיין:

13. יחי ראובן בראשית עמוד קמב

אברהם אבינו נפרד מלוט. הוא לא מנסה להסביר לו על חומרת עוון גזל כדי שישוב מדרכו הרעה ויוכל להשאר, אלא משלח אותו מביתו ואומר לו: גיי געזונטערהייט – לך לחיים ולשלום. מה קורה כאן, כיצד אברהם אבינו עושה כך לקרובו, שאר בשרו? ... התרוץ הוא, אס לוט היה מצדיק את עצמו שגזל כי יש לו יצר הרע, נכון, זה אסור, אבל מה אעשה, אין לי ברירה, אני לא יכול להתגבר על היצר הרע - אברהם היה לומד איתו מוסר, מסביר לו חומרת עוון גזל, ויתכן שלבסוף היה נאלץ לשלחו מעל פניו. אבל זה לא מה שהיה עם לוט, הבעיה היתה אחרת: ... לוט בא עם טענה הלכתית, א גאנצע פלפול במשנה ובגמרא בפרק יש נוחלין ... הוא טען: על פי דין מותר לי לרעות את בהמותי בשדות אחרים כי הארץ שייכת לאברהם ואני יורשו

14. ללמדך בראשית עמוד 103

מדברי רש"י הקדוש עולה, כי רועי אברהם - לא השיבו מאומה על טענתם של רועי לוט, אלא שהכתוב אומר כי עדין לא זכה אברם בארץ, והיינו שאת התשובה משיב הכתוב ולכאורה מדוע לא השיבו רועי אברהם תשובה זו?

פרשת לך לך – הכנה והתמודדות

אברהם מתקרב למצרים

1. בראשית פרק יב, י-יא

(י) וַיְהִי רֵעֵב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִמָה לְגֹזֵר שָׁם כִּי כָבֵד הָרֵעֵב בְּאֶרֶץ: (יא) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרַיִמָה וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה נָא יַדְעֵתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתִּי מִרְאֵה אֶת־רש"י

(י) רעב צארכ – צאותה ארץ לזדה, לנסותו אס יהרהר אחר זכריו של הקדוש צרוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משאלו ללכת ממנה:

2. בראשית רבה (וילנא) פרשת לך לך פרשה מ

ר' פנחס בשם רבי הושעיא רבה אמר, אמר הקדוש צרוך הוא לאברהם אבינו צא וכבוש את הדרך לפני בניך, את מוצא כל מה שכתוב באברהם, כתיב בבניו, באברהם כתיב, ויהי רעב בארץ, בישראל כתיב כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ

3. זוהר כרך א (בראשית) פרשת לך לך דף פא עמוד ב

ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה, אמר ר"א כאשר הקריב כאשר קרב מבעי ליה, מאי כאשר הקריב אלא כדכתיב (שמות י"ד) ופרעה הקריב דאיהו אקריב להו לישראל לתיובתא אוף הכא הקריב גרמיה לקודשא צרוך הוא כדקא יאות, לבא מצרימה לאשגחא באינון דרגין ולאחרחקא מנייהו ולאחרחקא מעובדי מצרים

4. שמות פרק יד, י

(י) וּפְרַעְהָ הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וַהֲגִה מִצְרַיִם נִסְעוּ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעְקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה': רבינו בחיי

"ופרעה הקריב", הקריב את ישראל בתשובה לאביהן שבשמים, זהו שאמר ז"ל: (סנהדרין צז ב) מעמיד להם הקדוש צרוך הוא מלך כהמן הרשע ומחזירן למוטב. וזהו שאמר מיד: "וישאו בני ישראל את עיניהם" וגוי, "ויצעקו בני ישראל אל ה'".

5. ישעיהו פרק כו פסוק יז

כְּמוֹ הָרֶה תִּקְרִיב לְלִדַת תְּזוּיֵל תִּזְעַק בְּזוּבְלֶיהָ כִּן הֵיְיָנוּ מִפְּנֵיךָ ה': מלבי"ם

(יז) תקריב ללדת. מצאנו בשלשה מקומות פעל קרב בהפעיל והוא עומד, פה, (בראשית י"ב י"א) ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה. (שמות י"ד י"ד) ופרעה הקריב, ובוה מצא לחז"ל דרוש שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים

6. בעל שם טוב בראשית פרשת לך לך

אדם מצד כללותו מטוב ורע אי אפשר שיהיה תמיד במדריגה אחת, אפילו הקדושים בארץ, כי לפעמים עולה ולפעמים יורד, גם מצד שנקרא עולם קטן, וכמו שלמעלה יש קטנות וגדלות כנודע, כך באדם צריך שיהיו בו מדריגות אלו, והחכם אשר עיניו בראשו, קודם שירד מצרימה, שהוא ירידה ממדריגתו שהיה בה תחילה, צריך לקשר את עצמו תחילה בדביקות ה' יתברך, שגם אס ירד מטה לטעם הנ"ל, או להעלות גם מדריגות התחתונים אשר ירד להם, כדי להעלות ניצוצין, או להעלות בני אדם ובני איש שהם במדריגה תחתונה, כאשר זכרתי במשל השר היורד להעלות בן המלך שנעשה הדיוט וכי אס יקשר את עצמו תחילה בדביקה וחשיקה וחפיצה בו יתברך אז לא תפרד בין הדביקות גם אס ירד לשם, שיזכה לחזור ולעלות ... וזהו כוונת אברהם אבינו ע"ה, וזהו שאמר כאשר הקריב לבוא מצרימה, לאשגחא באינון דרגין ושלא ישאר חס ושלום, רק שיזכה לעלות משם, ולאחרחקא מעובדי מצרים, רצה לומר לברר הטוב מן הרע, לכך הקריב את עצמו להקב"ה כדקא יאות.

22. חתם סופר לך לך ד"ה כגן ה'

כגן ה' כארץ מצרים - כבר הסברתי במקום אחר כי בגן ה' בעולם לא צריכים תפילה למטר, וארץ מצרים ערות הארץ לא זכו שיצטרכו תפילה כי לא רצה ה' רמוס חצרו, רק נתן להם נילוס, ואנשי סדום רעים כארץ מצרים וגרוע מהם ובחר לו לוט עמהם, ואברהם בחר בהיפוך ויאהל עד חברון שהוא טרשית של ארץ ישראל ופסולת כדי שיצטרך לרחמי שמים כל שעה ושעה, והפרוד הזה גרם שלום על כן סדום חברון גימטריא שלום

23. דרך עץ חיים מועדים אלול - תשון עמוד 341

לולי ביאורו של הי"ח חתם סופר" קשה להבין היכן אנו מוצאים בהנהגת לוט את מאיסתו בקרבת ה'. אך לאור דבריו מובן היטב, כי מכיון שאברהם ביטא בישיבתו באותו מקום את התלות המוחלטת בבורא, בחסדיו ובטובותיו, ולוט ביקש לו את ההיפך הגמור, הרי שברצונו לגור בארץ שכולה משקה - אמר כאלו במפורש - אי אפשרי באלוקיו.

24. דברים פרק יא, י-יא

(י) כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברזלך כגן הירק: (יא) והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשקה מים

לא להיות מחובר כדי לצאת ידי חובה

25. בראשית פרק יד, יח-כ

(יז) ומלכי צדק מלך שלם הוציא קוזם ויין והוא כהן לא-ל עליון: (יט) ויברכוהו ויאמר ברוך אברהם לא-ל עליון קנה שמים וארץ: (כ) וברוך א-ל עליון אשר מנן צריך בידך ויתן לו מעשר מכל:

26. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לב עמוד ב

אמר רבי זכריה משום רבי ישמעאל: ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא כהונה משם, שנאמר: והוא כהן לא-ל עליון, כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם, שנאמר: ויברכוהו ויאמר ברוך אברהם לא-ל עליון קונה שמים וארץ, וברוך א-ל עליון, אמר לו אברהם: וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו? מיד נתנה לאברהם.

27. עבודת אברהם

וזאת היתה עבודת הכהנים להשריש עיקרי האמונה הללו בלבם ובלבבות בני ישראל, שאין שום כח בנבראים מצד עצמם להתנהג באשר ירצו, שכל מקרה בעולם מכון מאיתו יתברך בדקדוק גדול, ולכן נקראים הכהנים בשם כהן לא-ל עליון.... ולענייננו היתה התביעה על שם שבחר להקדים כבוד אברהם לכבוד קונו, שזה מראה שאין ענין האמונה וכבוד ה' ראשית המחשבה אלא כמחשבה שניה, וזהו פגם גדול בענין הכהונה במיוחד, שעיקר מהותה להשריש האמונה בכך שהרגשת הלב הראשונה בכל ענין וענין תהיה מיד כי כך מתקיים רצון ה' ובראשונה צריך שיהיה שם שמים שגור על פיו

28. בראשית פרק יב פסוק א

ויאמר ה' אל אברהם לך מארץך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: רש"י (א) לך לך - להנאתך ולטובתך, וסא לעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לכניס. ועוד שאודיע טבעך צעולס:

29. פנים יפות בראשית פרק יב

פירוש רש"י להנאתך ולטובתך. לכאורה הבטחה זו מיעוט הנסיון, כיון שהבטיח לו שכר גדול על הילוכו... אבל יש מצות שיש בהם הנאת הגוף, כמו תענוג שבת ושמחת יום טוב ואכילת קדשים בזמן המקדש,

ישנם מצבים, בהן יש להמנע מכל תשובה שהיא, שכן כל תשובה - תתפרש על ידי השואל כרצונו, באופן בו לא זו בלבד שתועלת לא תצמח ממנה - אלא שלהיפך: עלולה היא לגרום נזק! את זאת ידע אברהם אבינו, ומשום כך הורה לרועיו באופן חד משמעו שלא להשיב לרועי לוט מאומה ...

לדעת להתנתק מאורח חיים מקולקל

15. יחי ראובן בראשית עמוד קמב

"הפרד נא נעלי" דוקא בגלל ש"אנשים אחים אנחנו". הקב"ה אמר לאברהם: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך". נשאלת השאלה: איך אברהם לוקח איתו את לוט? וכי לוט אינו חלק מ"בית אביך" אותו אמר אברהם לעזוב? התשובה היא: לוט התבטל כלפי אברהם. הוא היה התלמיד שלו וכפוף אליו. לפיכך נחשב לוט כ"בית אברהם" ולא כ"בית אביך". כל זה נכון כל עוד היה לוט כפוף לאברהם, נכנע לו ובטל כלפיו. אבל כאשר לוט הפך את עצמו ל"מאן דאמר", כאשר הוא בעצמו נהיה "פוסק", ויש לו ריב עם אברהם ורועיו - אומר לו אברהם: מרגע זה והלאה אסור לי להשאיר במחיצתך! מרגע זה שוב אינך נקרא "בית אברהם", הפכת את עצמך להיות "בית אביך", שהרי אנשים אחים אנחנו, וממילא כלול אתה בתוך בית אבא - שאותו ציוה אותי ה' לעזוב! על כן "הפרד נא מעלי".

16. בראשית פרק יב פסוק א

ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך:

17. שו"ת עשה לך רב חלק א סימן יז

וכבר התעוררו המפרשים בשאלה, כי היה ראוי שיאמר לו. לך מן מבית אביך בתחלה, ואח"כ מארצך וממולדתך, שכן יציאתו הראשונה תהיה מבית אביו כמובן מאליו.

18. רמב"ן בראשית פרק יב פסוק א

וטעם להזכיר "ארצך ומולדתך ובית אביך", כי יקשה על האדם לעזוב ארצו אשר הוא יושב בה ושם אוהביו ורועיו וכל שכן כשהוא ארץ מולדתו ששם נולד, וכל שכן כשיש שם כל בית אביו, ולכן הוצרך לומר לו שיעזוב הכל לאהבתו של הקדוש ברוך הוא:

19. מלבי"ם בראשית פרק יב פסוק א

ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך, אמר לו שתכלית היציאה הוא שיפרד מדעותיהם וממעלליהם הנשחתות, כי האדם יקנה תכונות ומדות. א] מן הארץ מאוריה ומזגה ומערכת מזלה. ב] מן העיר ששוכן בה ומקום מולדתו שלומד וממנהגיהם ומדותיהם. ג] מבית אביו, וצוה ה' שעם היציאה הגופנית תהיה גם יציאה מחשבתית, שיפרד מטבע ארצו שהיה מזגה רע וממדות אנשי מולדתו, וגם מאהבת בית אביו, ולכן תפס הסדר מארצו תחלה, שקל יותר שישכח האדם את ארצו משישכח את מולדתו, ומולדתו קל, לשכח מבית אביו, וע"כ אמר לך לך שילך אל עצמו נפרד בטבעו מכל אלה

מה בין לוט לאברהם

20. בראשית פרק יג, י-יא

(ז) ויאמר אברהם אל לוט אל תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כי אנשים אנו ומולדתנו אחת (ט) הלא כל הארץ לפניך הפקדה וְאֵל מַעְלֵי אֵם הַשְּׂמַמָּל וְאִימָנָה וְאֵם הַיְבוּסִים וְאִשְׁמָאֵלִיָּה: (י) וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן כי כלה משיקה לפני שונת ה' את סדום ואת עמורה כגן ה' פארץ מצרים באכה צער: (יא) ויבזור לו לוט את כל כפר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו:

21. רש"י בראשית פרק יג פסוק יא

(יח) מקדם - נסע מאכלל אצרכס והלך לו למערבו של אצרכס, נמלא נוסע ממזרח למערב. ומדרש אגדה הסיע עצמו מקדמונו של עולם אמר אי אפסי לא באצרכס ולא באלקיו:

מעורב ונצא מנקודת הנחה שיש היתר הלכתי, שליחות בחו"ל, עזיבת הישיבה לעולם הגדול, מקום מגורים דל מתורה עד שבקושי יש מניין וכדו'. אומר לנו הבעש"ט לפני שאתה הולך אתה צריך הכנה, אתה צריך לחזק את הקשר שלך לבורא יתברך שמו, ללא הכנה נכונה אנחנו עלולים להתרסק. בהמשך השיעור נדבר על איך מחזקים את הקשר, אבל קודם עלינו להבין שללא חיזוק הקשר אי אפשר לעבור לשלב הבא שמעמיד את כל עולמנו הרוחני בסכנה.

יורדים רק כשחייבים

7-8 – לאחר שפרעה מחזיר את שרה לאברהם אברהם ושרה עולים לארץ ישראל – "ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה" אומר ה"חי ראובן" שאחד ממפרשי התורה עמד על כך שבארץ ישראל היה אברהם נוסע לאט לאט כמו שכתוב 'הלך ונסוע', כי רצה לספוג לתוכו את קדושת הארץ, אבל ממצרים עלה במהירות משום שלא היה יכול לסבול את טומאת מצרים. לפני שנחבר את הדברים אלינו נראה עוד גמרא ממנה נלמד את אותו יסוד. בגמרא בבא בתרא מעמיד ר' חייא את הפסוק "ועוצם עיניו מראות ברע (ישעיה לג) באחד שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה. שואלת הגמרא באיזה אופן מדובר, אם מדובר במקרה שיש לו שתי דרכים והוא בוחר ללכת דוקא בדרך שיש אשה שתולה כביסה רשע הוא, ומסביר הרשב"ם שאף על פי שעוצם עיניו עדין רשע הוא משום שלא היה צריך להכניס את עצמו למקום של ניסיון, אלא מדובר במקרה שאין דרך אחרת. שואלת הגמרא, אם אין דרך אחרת מדוע עליו לעצום את העיניים, הרי סוף סוף אנוס הוא? אלא באמת מדובר שאין דרך אחרת ואפילו הכי עליו להטות את פניו לצד אחר. מכאן אנו למדים שגם כאשר אדם מוכרח להיות במקום שיש חשש לירידה רוחנית עליו להתנהל באופן מיוחד כדי שלא יושפע מהמציאות אליה הוא נקלע. ממקורות אלו אנו למדים שני עקרונות חשובים, גם אם מצאנו היתר הלכתי להגיע למציאות שיש בה סכנות רוחניות, לאחר שסיימנו את המשימה עלינו לעלות ולהתעלות מאותה מציאות ולא לסמוך על היתר והצורך הראשוני שהכריח אותנו לרדת. עקרון שני כאשר אנו עוסקים בענייני צניעות עלינו לדעת שלא בכל מצב התירו לנו לבחור במציאות הרדודה, גם כאשר אנו בטוחים שנשמור על עצמנו. רק במקרה של אונס, במקרה שאין לנו דרך אחרת הותר לנו להיכנס לאותה מציאות ולנהוג בזהירות גדולה.

פעמים רבות אנו עם אצבע קלה על ההדק. בודקים הלכתיים אם יש היתר וברגע שמוצאים היתר מיד מסתערים ללא שום הכנה וללא שום שמירה עצמית ופעמים התוצאות מאד קשות, לא רק שיש ירידה רוחנית אלא יש התרסקות רוחנית. פעמים רבות דברנו על מוסדות ללימודים גבוהים ולכן הפעם ברשותכם לא אדבר על זה, אביא דוגמא אחרת מהצבא. בחיל שריון יש שלב שנקרא "מקצועות". בשלב זה מחלקים את הלוחמים לתפקידים וכל חייל עובר שיעורים עיוניים בתפקיד שלו. את השיעורים מעבירות מדריכות שריון. עומדת בחורה צעירה ומעבירה שיעור של חצי שעה. המציאות הזו היא מציאות שמשום מה עוברת אצלנו חלק, אבל האמת שזו מציאות בלתי נסבלת. פעמים רבות נתקלתי בבחורים משיבות שבמהלך השיעור וגם בהפסקות מפתחים שיח חברי עם אותן חיילות. זו מציאות של ירידה שאסור לנו להיות שותפים לה. אז מה כן? להציב תנאי שלבחורים דתיים יהיו מדריכים כנראה שכציבור עוד אין לנו מספיק כח. יהיו כאלו שיגידו הוא מגזים, יהיו שיגידו הוא חשוק, אבל אחרי הכל אם תשאלו אותי, זה מה שהיה צריך לעשות.

דכתיב [דברים יד, כו] ואכלת לפני ה' אלקיך ושמחת, ובמצות אלו מסית היצה"ר לכוון בהם להנאת עצמו, וזה אם יזכך עצמו ומחשבתו שלא יעלה בלבו שום הנאת ושמחת גופו, שלא יהיה ליצה"ר חלק בו אלא לקיים מצות בוראו ... וזה היה עיקר הניסיון באברהם, דאף שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא שכר גדול לא היה מחשבתו לשכר, אלא לקיים מצות הבורא...

סיכום

1-2 – אברהם אבינו עובר את הניסיון הראשון של "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" בהצלחה ומגיע לארץ ישראל. שם נפגש אברהם עם הניסיון השני "ויהי רעב בארץ", הרעב קשה מאד עד שאברהם נאלץ לרדת למצרים "לגור שם כי כבד הארץ". אומנם הרמב"ן ביאר שבירידה למצרים חטא אברהם, "כי האלוקים ברעב יפדנו ממות". אך משאר הפרשנים משמע שאברהם נהג כשורה וכפי שמבאר רש"י שהרעב היה רק בארץ ישראל "כדי לנסות את אברהם אם ירהר אחר דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשיו משיאו לצאת ממנה". רש"י כותב "ועכשיו משיאו לצאת ממנה", מלשון זאת ניתן לדייק שרצון ה' היה שאברהם יצא מארץ ישראל למצרים. גם במדרש אנו רואים שרצון ה' להוריד את אברהם למצרים משום שמעשה אבות סימן לבנים. אברהם מכין את הקרקע לגלות מצרים, בכך שאברהם ירד למצרים ועלה ברכוש גדול, נסללה הדרך לבני"ש שתהיה להם תקומה משעבוד מצרים וגם הם יצאו ברכוש גדול. מכאן אנו למדים שפעמים נכפה על האדם להיכנס למציאות שיש בה סכנות רוחניות. כניסה למציאות עם סכנות רוחניות דורשת מהאדם הכנה נכונה. נתבונן באברהם וניקח מוסר לעצמנו.

3-5 – על הפסוק "ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה..." מקשה הזוהר הקדוש שלשונית יותר נכון היה לומר "ויהי כאשר קרב", אלא שמשמעות המילה "הקריב" אצלנו זהה למשמעות של המילה "הקריב" שנאמרה אצל פרעה - "ופרעה הקריב וישאו בני" את עיניהם ... ויצעקו בני ישראל אל ה'". אומר הזוהר הקדוש, כשם שאצל פרעה משעות המילה "הקריב", היא שהקריב ליבותיהם של ישראל לאביהם שבשמים, כך גם אצל אברהם, לפני כניסתו למצרים הוא מתקרב עוד אל ה' כדי שטומאת מצרים לא תחלחל אליו. המלבי"ם אומר שבשלושה מקומות מצאנו את הפועל ק.ר.ב. בבניין הפעיל, אחד אצלנו, השני בפרשת בשלח אצל פרעה והשלישי בספר ישעיה "כי הרה תקריב ללדת תזעק בחבליה כן היינו מפניך ה'". בשלושת מקומות אלו ניתן להסביר שיש כאן התקרבות אל ה', גם אצל היולדת, חבלי הלידה לא מותרים לה ברירה והיא זועקת ומתפללת שתגאל מייסוריה ובכך מתקרבת לה'.

6 - נחזור חזרה למשמעות המילה "הקריב" אצל אברהם. אברהם יודע שהוא מוכרח לרדת למצרים, אבל אברהם מכין עצמו לירידה, אברהם מתקרב כמה שיותר לה' כדי לא להיפגע מטומאת מצרים. הבעל שם טוב אומר שלא יתכן מצב שבו אדם יהיה תמיד במדרגה אחת, לפעמים עולים ולפעמים יורדים, אך החכם עיניו בראשו וקודם שירד מצרימה, כלומר קודם הירידה, צריך לקשר עצמו בדבקות ה' יתברך כשם שעשה אברהם אבינו. ננסה לחבר את הדברים אלינו. לכל אחד יש הרבה צמתים בחיים, צמתים בהם הוא עלול להיתקל בהתמודדויות רוחניות לא פשוטות, לדוגמא לימודים מעורבים (נעזוב רגע את הדיון האם זה בסדר ללמוד מקצוע במקום

הוא הקרוב ביותר והוא יורשו, נמצא שכל הארץ שייכת ללוט ואין כאן לא גזל ולא נעלים.... מסיים רש"י ואומר "והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז יושב בארץ ולא זכה בה אברהם עדין". לפני שנענה על השאלה מדוע רועי אברהם לא עונים לרועי לוט את התשובה שהכתוב אומר, נתמקד בכך שיש כאן ויכוח הלכתי. אומר ה'חי ראובן', אם לוט היה מצדיק את עצמו ואומר: "אתה צודק יש כאן גזל, באמת זה לא בסדר, אבל מה אני יכול לעשות יש לי יצר, תאוות ממון אצלי חזקה מאד ואיני מצליח להתגבר עליה", אברהם אבינו היה שומע ובחכמה גדולה כפי שעשה עם הרבה אחרים היה מקרב את לוט בהדרגתיות ועוזר לו להתגבר על היצר. אך לוט בא עם טענה הלכתית, היה לו פלפול בפרק יש נוחלין, הוא הסביר באותות ובמופתים מדוע הצדק אתו, הוא טוען שהוא גוזל על פי דין. יש כאן לימוד גדול, כאשר מנסים לקרב אדם צריך לברר אם יש לו אנטי, אם יש אנטי לא כדאי להתחיל, יצא מזה רק רע. אם אין אנטי, גם אם אין רצון להתקרב, יש עם מה להתחיל לעבוד. פעמים יש מפגשים עם כל מיני חילונים ממכונות חילוניות. צריך זהירות לפני שמקיימים מפגשים מסוג זה. לפני שנפגשים צריכים לברר היטב מה המגמה, מה הם רוצים להשיג. אם הם באים רק לראות, לשמוע, להקשיב ולחוות כיצד נראה אורח חיים דתי, אם המפגש מתקיים בצניעות איני רואה כל בעיה. אך אם הם באים עם מגמה להתווכח, לסתור את דרכנו ולהוכיח את "צדקת" דרכם. איני רואה שום טעם למפגש הזה, לא משום שאין לנו מה לענות אלא משום שההתקרבות הזו אינה נכונה!!! לאברהם היה הרבה מה לענות ללוט, גם רועי אברהם ידעו את התשובה שמופיעה בכתובים "והכנעני והפרזי אז יושב בארץ", אז למה הם לא ענו אותה בעצמם? אומר הרב מרדכי פרונדליך שיש מצבים בהם יש להימנע מכל תשובה משום ש"מקבל" התשובה יפרש את הדברים כרצונו, ולא רק שלא השתכנע אלא גם יהפוך את הקערה וישתמש בתשובה להוכיח את דרכו.

לדעת להתנתק

15-19 אברהם אומר ללוט "אל נא תהי מריבה... כי אנשים אחים אנחנו" ומיד לאחר מכן מציע אברהם "הפרד נא מעלי". לכאורה העובדה של "אנשים אחים אנחנו" היא סיבה לא להיפרד ואם כן לשם מה אברהם אבינו אומר שהסיבה לפרידה היא דוקא העובדה של "אנשים אחים אנחנו"? על כך עונה בעל ה'חי ראובן' תשובה נפלאה. באמת ההוראה של "הפרד נא מעלי" באה דווקא משום ש"אנשים אחים אנחנו". הקב"ה אמר לאברהם: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך". נשאלת השאלה: איך אברהם לוקח אתו את לוט? וכי לוט אינו חלק מ"בית אביך" אותו אמור אברהם לעזוב? התשובה היא: לוט התבטל כלפי אברהם. הוא היה התלמיד שלו וכפוף אליו. לפיכך נחשב לוט כ"בית אברהם" ולא כ"בית אביך". כל זה נכון כל עוד היה לוט כפוף לאברהם, נכנע לו ובטל כלפיו. אבל כאשר לוט הפך את עצמו ל"מאן דאמר", כאשר הוא בעצמו נהיה "פוסק", ויש לו ריב עם אברהם ורועיו - אומר לו אברהם: מרגע זה והלאה אסור לי להשאר במחיצתך! מרגע זה שוב אינך נקרא "בית אברהם", הפכת את עצמך להיות "בית אביך", שהרי אנשים אחים אנחנו, וממילא כלול אתה בתוך בית אבא - שאותו ציוה אותי ה' לעזוב! על כן "הפרד נא מעלי". היכולת להשפיע קיימת כאשר יש רצון לקבל, אבל כאשר אין רצון, לא רק שלא תהיה השפעה אלא יש סכנה שתהיה השפעה הפוכה. כידוע האדם נמצא בתוך גוף, הגוף תמיד מושך לחומריות ולא רציות וכפי שכבר אמרנו פעמים רבות כשלא עולים מיד יורדים.

כיון שכרגע זה לא ריאלי, לפחות נראה איך אפשר להתמודד עם המציאות הזו ולהיזנק כמה שפחות. בראש ובראשונה לעולם לא יושבים מקדימה, בדר"כ יש מי שיתפוס את המקומות האלו.... במהלך השיעור אפשר להחזיק מחברת ולסכם את החומר הנלמד מבלי למקד את המבט על המדריכה. אם יש שאלה עניינית אפשר לשאול אבל חובתנו להישאר עניינים. כמובן שבהפסקות אין לנו שום עניין לפתח שיח עם אותן בחורות. מציאות קשה יותר היא מקומות עבודה בהם נשים וגברים עובדים יחד. זו מציאות שדורשת הכנה, זו מציאות שדורשת מאתנו להגדיר גבולות גזרה מאד ברורים, לצערי יש הרבה סיפורים שהתגלגלו למציאות מאד לא נעימות. גם כאשר אין התדרדרות למקומות אפלים בצד המעשי, יש התדרדרות למקומות אפלים בצד המחשבתי וכידוע הרהורי עבירה קשים מעבירה... הקושי הוא גדול משום שמצד אחד אנו צריכים להיות מנומסים, ומאידך אנו צריכים לשמור על גבולות גזרה וצריכים הרבה חכמה כדי להתנהל בצורה נכונה הן מהבחינה ההלכתית והן מהבחינה האנושית.

הסכנה אינה רק בענייני צניעות. בחור ישיבה שהיה ספון בעולמה של תורה מקבל החלטה לצאת מהישיבה וללכת ללימוד מקצוע. המעבר ממציאות של אטמוספירה רוחנית גבוהה למציאות של אטמוספירה חולית גבוהה הוא מעבר קשה מאד שאם לא בונים אותו בצורה נכונה התוצאה יכולה להיות ניתוק כמעט מוחלט מקביעת עיתים לתורה וכדו'. נדרשת הכנה טובה ותכנון נכון כדי לשלב את הצרכים המעשיים עם הצרכים הרוחניים בצורה כזו שנצא בריאים יותר וחזקים יותר. גם כאן יש להבדיל בין השלבים. אדם בתחילת דרכו בדרך כלל עמוס מאד, אבל תקופות העומס משתנות, פעמים נדרש מאתנו לרדת וההשקעה בקביעת עיתים מקבלת מיון נמוך יחסי, אך חובתנו, שכאשר המצב השתנה, כאשר מצאנו עבודה ועומס הלימודים והמבחנים לא יושב עלינו, אנו צריכים לעלות ולהגדיר זמנים בהם אנו משקיעים ברוח. פעמים רבות אמרנו שלבד מאד קשה להצליח, לכן חשוב מאד ליצור קהילה כדי שאיש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק.

לא מתקרבים בכל מחיר

10-14 – ננסה לדבר מעט על התקרבות ליהודים שאינם שומרים תורה ומצוות. לפני שנביא את המקורות אודה על האמת שאין לי ניסיון בתחום ואת הדברים אני כותב מתוך הרהורים ומחשבות. לוט עולה עם אברהם ממצרים, "אברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב" "וגם ללוט ההולך עם אברם היה צאן ובקר ואהלים". התוצאה היתה "ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו כי היה רכושם רב" ואז זה הגיע – "ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט... ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך, בין רועי ובין רועיך כי אנשים אחים אנחנו. הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה". התנהגותו של אברהם צריכה ברור. הגמרא ביבמות אומרת שהמקרב את קרוביו עליו הכתוב אומר "אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני", אם כן כיצד אברהם מרחיק ממנו את לוט? את התשובה אנו מוצאים בדברי רש"י. הוויכוח בין רועי אברהם ורועי לוט לא היה ויכוח סתמי, אלא ויכוח הלכתי. רועי לוט היו רשעים והיו מרעים את בהמתם בשדות אחרים. רועי אברהם היו מוכיחים אותם על הגזל, אך רועי לוט לא קיבלו את התוכחה והיו משיבים שהארץ ניתנה לאברהם וכיון שלאברהם אין צאצאים שיירשו אותו, הרי שלוט

על ארץ ישראל, שהרי המצרים אינם תלויים בגשם ואילו בארץ ישראל כל החקלאות תלויה בגשם וכשאינן גשם אין חקלאות, אלא שהיתרון הגשמי הוא החיסרון הרוחני. בארץ מצרים אולי אין חסרון גשמי, אבל יש חסרון רוחני גדול בכך שאינם נושאים עיניהם למרומים, לעומת ארץ ישראל שם נזקק האדם לבקש רחמים כדי שירדו גשמים ובקשת הרחמים יוצרת את התלות בינו לבין הבורא. כבר אמרנו בעבר שהעונש הגדול ביותר לנחש היה "ועפר תאכל כל ימי חיך". אומנם האוכל מאד מצוי לנחש אבל דווקא המציאות הזו מנתקת אותו באופן מוחלט מהבורא וזה מה שביקש לוט "הסיע עצמו מקדמונו של עולם"!!!

לא להיות מחובר כדי לצאת ידי חובה

25-27 – לאחר שאברהם חוזר מהמלחמה הגדולה עם ארבעת המלכים. מלכי צדק מלך שלם יוצא אליו עם לחם ויין "והוא כהן לא-ל עליון". מלכי צדק מברך את אברהם "ויאמר ברוך אברם לא-ל עליון קונה שמים וארץ" ומיד לאחר מכן הוא מברך את אלוקים "וברוך אל-עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לך מעשר מכל". בגמרא נדרים מובא שאברהם מוכיח את מלכי צדק על כך שהקדים את ברכתו לברכת ה' ועוד מובא שם, שכיון שהקדים את ברכת אברהם לברכת ה' נלקחה ממנו הכהונה ונמסרה לאברהם. נשאל מה כבר קרה כאן? בסה"כ הקדים את ברכת אברהם לברכת ה' מבאר בעל עבודת אברהם שכל עבודת הכהנים היתה להשריש את עיקרי האמונה בלבבות. בכך שאין שום כוח בנבראים מצד עצמם להתנהג באשר ירצו, שכל מקרה בעולם מכונן מאיתו יתברך בדקדוק גדול. התביעה על מלכי צדק (בחז"ל מובא שמלכי צדק הוא שם בן נח) היתה על שבחר להקדים כבוד אברהם לכבוד קונו וזה מראה שאין ענין האמונה וכבוד ה' ראשית המחשבה אלא כמחשבה שנייה. נתמקד בסוף דבריו של בעל העבודת אברהם. מה המשמעות של ראשית מחשבה ומחשבה שנייה? המשמעות היא שיש אדם שהוא שומר תורה ומצוות, הוא נמצא בתוך המסגרת הדתית, אבל הוא עושה זאת משום שכך חינוכו אותו, משום שכך החברה מתנהגת, משום שבסה"כ טוב לו במסגרת הדתית. זה טוב אבל זה לא מספיק, יהודי תמים הוא יהודי שעיקר המחשבה נתונה "לעשות רצונך אלוקי חפצתי"!!! מלבד זה אין לנו שום דבר!!! ההבדל בין לוט לאברהם שלוט כפר בעיקר ואברהם בחר בעיקר וההבדל בין מלכי צדק לאברהם שאצל מלכי צדק על אף שהוא האמין באלוקים, מכל מקום עיקר מחשבתו לא היתה נתונה שם מה שאין כן אצל אברהם שכל כולו היה רק לחשוב אלוקות.

28-29 – כשאברהם מצטווה "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" מפרש רש"י "לך לך – להנאתך לטובתך, ושם אעשך לגוי גדול וכאן אי אתה זוכה לבנים" מלבד זאת הובטח לאברהם עושר גדול וכל טוב ואם כן נשאלת השאלה איזה ניסיון יש כאן, הרי כל זוג ללא ילדים יהיה מוכן לעשות כמעט כל דבר רק כדי לזכות בילדים. שנים רבות אברהם ושרה מחכים לפרי בטן וזה לא מגיע, הקב"ה בכבודו ובעצמו מבטיח להם צאצאים ובלבד שילכו לארץ כנען, וכי יש הו"א שאברהם לא יסכים ללכת?! אומר ה'יפה תואר' זה בדיוק הענין!! אברהם מקבל ציווי אלוקי לעזוב את חרן וללכת אל הארץ אשר אראך. בנוסף אברהם מקבל הבטחה על גמול מכובד מאד. הניסיון אינו בעצם ההליכה אלא במניע להליכה, הקב"ה בוחן את אברהם האם הליכתו נובעת מכח הציווי האלוקי או מכח ההבטחות שהוא מקבל.

הציווי לאברהם לעזוב את בית אביו בא כדי שאברהם יוכל לבנות את עצמו בצורה נכונה מבלי שיתלוו אליו השפעות זרות. על פי דברים אלו ניתן להסביר את הציווי לאברהם "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך". שואל הרב חיים דוד הלוי את השאלה שפרשנים רבים שואלים: הרי קודם אדם עוזב את בית אביו ורק אחר כך עוזב את ארצו ואת מולדתו, אם כן מדוע "בית אביך" נאמר בסוף? הרמב"ן עונה שהתורה לא מדברת על עזיבה פיזית אלא על הקושי הנפשי. לאדם הרבה יותר קל לעזוב את מקום מגוריו מאשר לעזוב את "בית אביו". המלבי"ם מתרץ באופן אחר. תכלית היציאה של אברהם מחרן, כדי שיפרד מדעותיהם ומעלליהם הנשחתות. אברהם נצטווה להפרד מהדעות של ארצו, מולדתו ובית אביו וכיון שלהיפרד מדעות בית אביו זה הקושי הכי גדול, משום כך הוא נמנה באחרונה.

כאשר אדם מחליט שהוא מתחיל תהליך של התעלות, עליו לדעת שפעמים נדרש ממנו לעזוב מחשבות קדומות. במעבר מהישיבה התיכונית לישיבה הגבוהה פעמים רבות בחור מקבל החלטה לשנות את אורח חייו. שינוי אורח החיים בא לידי ביטוי בתחביבים, בסגנון דיבור, סגנון לבוש וגם בחברה. אחד הקשיים הגדולים הוא ההתייחסות לכל העבר. אין זמן להרחיב בנושא, אבל יש מצבים בהם נדרש ניתוק מוחלט, יש מצבים בהם נדרש ניתוק חלקי ויש מצבים בהם נדרש לחזק את הקשר ולהמשיך יד ביד. הכל תלוי באם אנו מרגישים שאנו הולכים קדימה או הלכנו אחורה. כאשר המפגשים החברתיים עם החברה מהעבר לוקחים אותנו למחוזות לא טובים, עלינו לעצור ולחשוב כיצד נכון לנהוג.

מה בין לוט לאברהם

20-24 – אברהם מאפשר ללוט לבחור ללכת ימין או שמאל. "וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה... כגן ה' כארץ מצרים" לאחר המראות האלו לוט לא מתלבט "ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם...". רש"י מפרש על המילה "מקדם" – מקדמונו של עולם, אמר אי אפשי לא באברם ולא באלוקיו" נשאלת השאלה מניין לחז"ל שזה מה שעמד בראש של לוט? החתם סופר מבאר שלא סתם הכתוב משווה בין המקום אליו בחר לוט ללכת לבין מצרים. ארץ מצרים לא נזקקת למטר, יש לה את הנילוס שמשקה את כל הארץ וכיון שכך גם לא נזקקים שם לתפילות. לוט בוחר לשבת בככר הירדן משום ששם לא צריך להתפלל, שם לא צריכים להיות תלויים בבורא יתברך שמו. התלות בבורא מציקה ללוט, הוא מנסה לברוח ממנה. זו המשמעות של "הסיע עצמו מקדמונו של עולם". לעומת זאת אומר החתם סופר, אברהם בוחר לשבת בחברון, שהיא הטרשית של ארץ ישראל וזאת משום שאברהם מחפש כמה שיותר להיות תלוי ברחמי שמים. על פי דברי החת"ס אומר בעל ספר "דרך עץ חיים", שאברהם ביטא בישיבתו בחברון את התלות המוחלטת בבורא ולוט ביקש את ההיפך הגמור - כמה שפחות תלות - "אי אפשי לא באברהם ולא באלוקיו".

כשאנו מתבוננים בספר דברים בפסוקים המתארים את ההבדל שבין ארץ ישראל לארץ מצרים, אנו יכולים לראות היטב איך היסוד מתבאר באופן נפלא. "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר משם תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק, והארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה הרים ובקעות למטר השמים תשתה מים". פסוקים אלו באים לתאר את המעלה שיש לארץ ישראל על מצרים, ולכאורה אינו מובן, הרי בפסוקים מתואר שיש מעלה למצרים

אברהם עומד בניסיון וכל הליכתו אינה משום השכר אלא רק כדי לקיים את מצוות בוראו!!! זו דוגמא אחת המלמדת אותנו עד כמה כל מחשבת אברהם היתה נתונה לדבר אחד "לעשות רצונך אלוקי חפצתי"!!!!

חברים יקרים!!

כשם שאברהם היה מוכרח לעזוב את ארץ ישראל ולרדת למצרים מקום מ"ט שערי טומאה, כך פעמים מוכרח האדם להיכנס למציאות שטומנת בתוכה סכנות רוחניות רבות. כשם שאברהם אבינו מקריב את לבו אל ה' ומכין עצמו לירידה, כך על כל אדם לקרב עצמו לה' יתברך ולהכנס לאותה מציאות מתוך הכנה רוחנית טובה. על האדם לדעת שגם אם הוא נאלץ להכנס למציאות שטומנת בתוכה סכנות רוחניות, ברגע שמתאפשר לו לעלות מאותה מציאות עליו לעלות מבלי להתמהמה. התקרבות למציאות שיש בה סכנות רוחניות יכולה להשפיע על נפש האדם ולאחר שהאדם מתנתק ממנה עליו לוודא שהניתוק לא יהיה רק ניתוק פיזי אלא גם ניתוק מחשבתי. בציווי "לך לך ... מבית אביך" נצטווה אברהם להתנתק מכל המחשבות הכוזבות, הניתוק מבית אבא אינו רק במובן הפיזי אלא גם ובעיקר במובן הרוחני. אנו בניו של אברהם וחובתו של כל אדם לומר "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב. בעז"ה שנזכה ליחד את כל מחשבתנו ורצוננו לעשות את רצונו יתברך!!! שבת שלום!!

